

Καστάνια Μάνης και η ιστορία της

Η Καστάνια ή Καστανέα ή Μεγάλη Καστάνια είναι ορεινό χωριό του νομού Μεσσηνίας και ανήκει στο δημοτικό διαμέρισμα του δήμου Λεύκτρου, ενώ σήμερα υπάγεται στο Δήμο Δυτικής (Μεσσηνιακής Μάνης).

Το χωριό βρίσκεται σε υψόμετρο 700 μέτρων στους πρόποδες του Ταυγέτου από την πλευρά της Μεσσηνίας και ανήκει στην περιοχή της ιστορικής Μάνης, ενίσχυσε την επανάσταση του '21 με τετρακόσιους άντρες (τετρακόσια όπλα όπως αναφέρεται σε ορισμένα βιβλία), ενώ στον **πύργο του Δουράκη**, που υπάρχει στο χωριό έχει μείνει και ο οπλαρχηγός **Θεόδωρος Κολοκοτρώνης**.

Στο χωριό υπάρχουν αρκετές εκκλησίες του 12^{ου} και 14ου αιώνα και η μία από τις δύο διώροφες χριστιανικές εκκλησίες της Ευρώπης. Μια από αυτές τις εκκλησίες είναι και αυτή του **Αγ. Πέτρου**. Η αρχιτεκτονική του ναού ακολουθεί τον τύπο τετρακιόνιων σταυροειδών εγγεγραμμένων με τρούλο ναών, έχοντας έναν νάρθηκα με μορφή στοάς στα δυτικά του, που προστέθηκε έναν αιώνα αργότερα, και ένα κωδωνοστάσιο σε σχήμα πύργου που χτίστηκε το **1813**.

Προστάτης του χωριού είναι η **Παναγία** και **γιορτάζει στις 15 Αυγούστου** με δοξολογία και πανηγύρι έμπροσθεν της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στην πλατεία του χωριού, ενώ είναι και προορισμός δροσιάς τους καλοκαιρινούς μήνες και κυνηγιού το χειμώνα. Τέλος η **Καστάνια** υπήρξε σπουδαίο Βυζαντινό κέντρο από τον 13ο αιώνα.

Χωριά δήμου δυτικής Μάνης - Δημ. Εν. Λεύκτρου

ΧΩΡΙΑ ΔΗΜΟΥ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΛΕΥΚΤΡΟΥ

Η **Δ.Ε. Λεύκτρου** με έδρα την **Καρδαμύλη**, είναι το μισό της Μεσσηνιακής Μάνης. Η περιοχή αναπτύσσεται από τα παράλια του Μεσσηνιακού κόλπου μέχρι τα ορεινά του Ταυγέτου και λόγω των σημαντικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει

(εξαιρετικά ιστορικά και πολιτιστικά στοιχεία, φυσικά τοπία με έντονες εναλλαγές, κ.α), κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών έχει λειτουργήσει ως πόλος έλξης επισκεπτών τόσο από την Ελλάδα όσο και από το εξωτερικό.

ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ ή ΓΟΥΡΝΙΤΣΑ: Η Γούρνιτσα ήταν οικισμός πολύ κοντά στην Καρδαμύλη. Μετονομάσθηκε σε Αγία Σοφία το 1956 και πήρε το όνομα του από την ομώνυμη εκκλησία που βρίσκεται στο κέντρο του χωριού και χτίστηκε το 1605. Το χωριό σήμερα υπάγεται στο Δήμο Δυτικής Μάνης.

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ή ΣΕΛΙΝΙΤΣΑ ΜΑΝΗΣ: Χαρακτηριστικό ψαροχώρι της Μεσσηνιακής Μάνης δίπλα στη Στούπα, με όλη την δράση γύρω από το λιμάνι. Απίθανα κλασικά κτίσματα νεόκτιστες βίλες με παραδοσιακό στυλ και γραφικά δρομάκια, συνθέτουν το όμορφο Μανιατοχώρι. Ονομάζεται και Σελίνιτσα. Το όνομα Σελίνιτσα προέρχεται από τη μικρή Σελήνη ή μικρή Ελένη, σύμφωνα με το: «Σελινίτσα, στ' άκουσμα σου ριγή Σελήνη, καθώς ο Πάρις θωπεύει την Ελένη». Στο χωριό βρίσκεται μια μικρή γραφική παραλία με ψιλή άμμο, δίπλα στις εκβολές του Παμίσου ή ποτάμι της Μηλιάς, όπου υπήρχε η αρχαία Πέφνος και απέναντί της το νησάκι Πέφνος, τόπος γέννησης των Διόσκουρων.

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ή ΧΡΗΣΤΕΪΚΑ ΜΑΝΗΣ: Ένα ακόμη παραλιακό γραφικό Μανιατοχώρι, που βρίσκεται ΝΑ (δίπλα) στον Αγ. Νικολάο (Σελίνιτσα), θέση της αρχαίας Πέφνου, με το βραχονήσι της. Στην Πέφνο, σύμφωνα με τη Μυθολογία, γεννήθηκαν μέσα από ένα αυγό οι Διόσκουροι, Κάστορας και Πολυδεύκης, που ήταν ημίθεοι, προστάτες των ναυτιλλομένων και αδελφοί της Ωραίας Ελένης. Το αυγό αυτό ήταν το αποτέλεσμα του έρωτα του , ο οποίος είχε μεταμορφωθεί σε κύκνο και της πανέμορφης Λήδας, κόρης του Γλαύκου που για να τον αποφύγει είχε και αυτή μεταμορφωθεί σε χήνα. Από τον Πausανία λέγεται ότι στη Πέφνο υπήρχε βασίλειο με βασίλεά τον Τυνδάρεω, πατέρα της Ωραίας Ελένης, βασίλισσας της Σπάρτης και της Κλυταιμνήστρας, βασίλισσας των Μυκηνών.

Στον Άγιο Δημήτριο άραξε ο Πάρις με τα πλοία του και έγινε η επιβίβαση της Ωραίας Ελένης και των απαγωγέων της με προορισμό τη Τροία. Στο δρόμο προς τη Τραχήλα, 3.5 χλμ. δυτικά βρίσκεται το ανεκμετάλλευτο σπήλαιο «Καταφύγιο» (Αγίου Δημητρίου Σελίνιτσας), που θεωρείται ένα από τα μεγαλύτερα της χώρας, σύμφωνα με τις απόψεις ειδικών που το έχουν επισκεφθεί.

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΩΝΑΣ ή ΠΟΛΙΑΝΑ : Η Πολιάνα αποτελεί την παλαιότερη ονομασία του τελευταίου χωριού της Έξω (Μεσσηνιακής) Μάνης, το οποίο σήμερα φέρει το όνομα Άγιος Νίκων. Ο Άγιος Νίκων αποτελούσε την ομώνυμη κοινότητα και κατόπιν των

μεταρρυθμίσεων του νόμου “Ιωάννης Καποδίστριας” αποτελεί πλέον κοινοτικό διαμέρισμα του Δήμου Λεύκτρου Μεσσηνίας έχοντας περίπου 30 μόνιμους κατοίκους, οι οποίοι φτάνουν τους 150 κατά τη θερινή περίοδο. Κατά την απογραφή του 2001, ο πληθυσμός του χωριού ήταν 146 άτομα.

Γεωγραφικά αποτελεί το τελευταίο χωριό της Μεσσηνίας που συναντούμε κινούμενοι επί της επαρχιακής οδού Καλαμάτας-Αρεόπολης, ενώ απέχει 64 χιλιόμετρα από την πρώτη. Η περιοχή χαρακτηρίζεται ημιορεινή, βρισκόμενη σε υψόμετρο 400 περίπου μέτρων σε δυτική πλαγιά του όρους Ταύγετος Από το χωριό υπάρχει άποψη του Μεσσηνιακού Κόλπου, ενώ -με καθαρό τον ορίζοντα- είναι εμφανείς οι ανατολικές περιοχές του πρώτου άκρου της Πελοποννήσου (Κορώνη κ.α.).

Η πρόσβαση στην θάλασσα είναι εφικτή σε περίπου 20 λεπτά με οδικά μέσα. Ιστορικά, το χωριό υφίσταται περισσότερο από 200 χρόνια. Η αρχική του ονομασία (Πολιάνα), έχει σλάβικες ρίζες και σημαίνει ξέφωτο, επίπεδο μέρος. Η ονομασία αυτή αποδίδεται στη φυσιολογία της περιοχής, λόγος που την έκανε να αποτελέσει βοσκοτόπο προτού κατοικηθεί. Η σημερινή ονομασία (Άγιος Νίκων) αποδίδεται στον Αγίο Νίκωνα τον Μετανοείτε ο οποίος δραστηριοποιήθηκε στην περιοχή στα τέλη του 10ου αιώνα ως ιεροκήρυκας του Χριστιανισμού.

Το χωριό δεν προσφέρει εγκαταστάσεις διαμονής ή εστίασης, όμως τα δύο μικρά καφενεία στην πλατεία του χωριού και τα στενά δρομάκια γύρω από αυτή μπορούν να αποτελέσουν μια ευχάριστη στάση μιας οδικής περιήγησης στη Μάνη. Το μοναδικό μέσο μαζικής μεταφοράς που επισκέπτεται το χωριό είναι το ΚΤΕΛ Μεσσηνίας με 4 δρομολόγια από Καλαμάτα καθημερινά. Από

την Πολιάνα κατάγονταν ο πρώην αρχηγός της ΕΛ.ΑΣ Νίκων Αρκουδέας καθώς επίσης και ο πρώην αρχηγός του Πυροσβεστικού Σώματος Κωνσταντίνος Αρκουδέας.

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΩΝ

ΓΙΑΤΡΕΪΚΑ: Μανιάτικος οικισμός σε υψόμετρο 720 μέτρα. Οι κάτοικοι ήταν απόγονοι της οικογένειας των Μεδίκων ή Ιατρών γι' αυτό και ο οικισμός ονομάστηκε Γιατρεϊκα. Οι Μέδικοι ήρθαν από διάφορα μέρη της ανατολικής Μάνης (Οίτυλο). Σήμερα ζουν μόνιμα 7 άτομα στον οικισμό.

Πηγή : www.lefktro.gov.gr

ΔΟΛΟΙ ΑΝΩ και ΚΑΤΩ : Οι Δολοί είναι ένα χωριό της Μεσσηνιακής Μάνης που είναι αμέσως μετά τον Κάμπο που ανήκει στον Καποδιστριακό Δήμο Αβίας, ενώ σήμερα ανήκει στο Δήμο Δυτικής Μάνης. Η περιοχή των Δολών παρουσιάζει προϊστορική κατοίκηση, ενώ σε κοντινό σπήλαιο, στη θέση «Κότουλας», βρέθηκαν Νεολιθικά και Πρωτοελλαδικά όστρακα. Κατά το Μεσαίωνα η περιοχή των Δολών συγκέντρωνε μεγάλο πληθυσμό, με απλωμένα τα χωριά σε οχυρούς λόγους και σημαντική καλλιεργήσιμη έκταση, έχουν ακόμα το πλεονέκτημα να εποπτεύουν τη θάλασσα χωρίς να φαίνονται από αυτή.

Οι Δολοί έχουν αξιόλογες εκκλησίες όπως είναι της Αγίας Παρασκευής, μοναστηριακός με διπλό τρούλο και ωραίες τοιχογραφίες του Παναγιώτη Μπενιζέλου του 1698, του Αγίου Νικολάου, στου Κετσέα το πύργο, με τοιχογράφιση του 1785, της Αγίας Τριάδος και της Παναγίας, του Αγίου Βασιλείου, του Προφήτη Ηλία και του Αγίου Βασιλείου. Ο μοναστηριακός ναός του Αγίου Νικήτα (όπου λειτουργούσε κρυφό σχολείο) είναι στους Άνω Δολούς και έχει ωραία αγιογράφιση του 1752. Στην περιοχή σώζεται και ο πύργος του Σαράβα.

Εδώ γεννήθηκε ο καθηγητής και Ακαδημαϊκός Σωκράτης Κουγέας (1877-1966), με πλούσιο συγγραφικό έργο. Στους Δολούς λειτουργεί 1θέσιο Δημοτικό Σχολείο με 15 μαθητές, ενώ έντονη και ουσιαστική είναι η παρουσία του τοπικού Πολιτιστικού Συλλόγου που δραστηριοποιείται σε θέματα τοπικής ανάπτυξης, πολιτιστικών εκδηλώσεων και σύσφιξης των μεταξύ των μελών του, σχέσεων ανθρωπιάς και αλληλεγγύης.

ΔΡΟΣΟΠΗΓΗ: Ένας παλιός ακατοίκτητος σήμερα Μανιάτικος οικισμός που ανήκε στο Τ.δ. Σωτηριάτικων του Σημερινού Δήμου Δυτικής Μάνης.

ΔΡΥΩΠΗ ή ΠΙΑΛΑ: Μανιάτικος μικρός οικισμός πλησίον της πρώην κοινότητας Καρυοβουνίου. Μέχρι το 2010 ανήκε στο Δήμο Λεύκτρου, ενώ σήμερα ανήκει στο Δήμο Δυτικής Μάνης.

ΕΞΩΧΩΡΙ : Είναι η πρώην κοινότητα Ανδρουβίστης που μετονομάστηκε το 1932 και βρίσκεται στη ΒΔ πλευρά του Ταυγέτου σε υψόμετρο 500 μέτρων και σε απόσταση 8 χλμ. από την Καρδαμύλη. Σαν Ανδρούβιστα αναφέρεται για πρώτη φορά το 1278 σε έγγραφο Ενετικού δικαστηρίου, εμφανίζεται στον «Ορισμόν» του Δεσπότη του Μυστρά Θεόδωρου Β΄ Παλαιολόγου που συντάχθηκε το 1440, αλλά και στην κατάσταση που δόθηκε από

τον Πέτρο Μέδικο το 1465 με τους ενόπλους που διέθεταν τα χωριά, για τυχόν επαναστατικό κίνημα. Ως Ιστορικά Διατηρητέα Μνημεία έχουν χαρακτηριστεί από το Υπουργείο Πολιτισμού, τα εξής: Πύργος ιδιοκτησίας Π. Ξανθέα, Πύργος Κιτρινιάρη, Πύργος Νότας Νικολοπούλου – Φασέα, Ιερός Ναός Αγίου Δημητρίου, Ιερός Ναός Παναγίας, Ιερός Ναός Μεταμορφώσεως Σωτήρος, Ιερός Ναός Υπαπαντής, Κτίριο ιδιοκτησίας Ανδριανής Κυλιντηρέα, Παλαιό Σχολείο, Ιερός Ναός Αγίου Νικολάου, Ιερός Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου και ο Ιερός Ναός Προφήτη Ηλία.

ΕΞΩΧΩΡΙ

ΖΑΧΑΡΙΑ ή ΛΙΜΠΟΧΟΒΟ: Μανιατοχώρι ή καλύτερα Μανιάτικος οικισμός της πρώην κοινότητας Τσέρια, σε υψόμετρο 680 μ.η οποία σήμερα ανήκει στον Δήμο Δυτικής Μάνης που έχει έδρα την Καρδαμύλη. Εδώ είναι και το Δημοτικό Σχολείο που ιδρύθηκε στις 11-12-1859 και έκλεισε, ελλείπει μαθητών, το 1981. Στο συνοικισμό δεσπόζει ο Πύργος του Κουκέα που κτίστηκε το 1800 και είναι γνωστός ως Πύργος του Ζαχαριά επειδή μέσα σε αυτόν δολοφονήθηκε το 1805 ο αρματολός Ζαχαριάς Μπαρμπιτσιώτης. Μόνιμοι κάτοικοι σήμερα 4.

ΘΑΛΑΜΑΙ ή ΚΟΥΤΗΦΑΡΙ : Ήταν η έδρα της τότε κοινότητας Κουτήφαρι της Μάνης. Ορεινό παραδοσιακό χωριό της έξω Μάνης,

58 χλμ. από τη Καλαμάτα και 15 από την Αρεόπολη, κτισμένο σε υψόμετρο 157 μ. στη θέση που ήταν η ομώνυμη προϊστορική πόλη. Σε απόσταση είκοσι χιλ. βόρεια του Οιτύλου βρισκόταν η αρχαία πολιτεία θαλάμαι (Κουτήφαρι). Ήταν μια από τις πόλεις του «Κοινού των Ελευθερολακώνων» και βρισκόταν στην περιοχή του σημερινού χωριού θαλάμαι, του Δήμου Λεύκτρου, που κατά το Στράβωνα ονομαζόντουσαν «Βοιωτοί». Στην κλασσική εποχή είχε 7.500 κατοίκους.

Εκεί στο δρόμο από το Οίτυλο προς τις θαλάμες βρισκόταν το ιερό Μαντείο της θεάς των ναυτιλομένων της Ινούς. Οι χρησμοί του μαντείου, που ζητούσαν οι περαστικοί και οι καταφεύγοντες σ' αυτό για να λύσουν τα προβλήματά τους, δίνονται από τη θεά στον ύπνο τους με τη μορφή ονείρου, την ώρα που κοιμόντουσαν μέσα στο Ναό. Το Μαντείο είχε γίνει πανελλήνια γνωστό και μία φορά το χρόνο καταφεύγανε σ' αυτό και οι «παντοδύναμο» Έφοροι της Σπάρτης. Έξω από το Ναό της Ινούς ήταν δύο χάλκινα αγάλματα, ένα της Πασιφάης (Σελήνης) και το άλλο του Ήλιου. Μέσα στο Ναό βρισκόταν και άλλο άγαλμα καλυμμένο από αφιερώματα και στεφάνια. Κοντά στο Ιερό ήταν η Ιερή πηγή απ' όπου ανάβλυζε γλυκό νερό.

Η πόλη κάλυπτε μεγάλη περιοχή και στη θέση που σήμερα βρίσκεται το χωριό Νομιτσιί, βρισκόταν τότε η Νομική και τα Δικαστήρια της εποχής. Μερικοί όμως αμφιβάλλουν για την τοποθεσία των θαλαμών στο Κουτήφαρι και την τοποθετούν στη θέση «Παλιόχωρα» λίγο έξω από το χωριό. Στις θαλάμες, λένε, ότι κατοίκησε και ο Τυνδάρεω πατέρας της ωραίας Ελένης και των Διόσκουρων, Κάστορα και Πολυδεύκη.

Στην περιοχή έχουν βρεθεί επιγραφές που αναφέρουν ότι οι κάτοικοι των θαλαμών θεωρούσαν προστάτες τους, τους αυτοκράτορες της Ρώμης Μάρκο Αυρήλιο, Αντώνιο και Ανδριανό. Στο κεντρικό δρόμο Καλαμάτας – Αρεόπολης που διασχίζει τις θαλάμες, δίπλα από το πηγάδι, βρίσκεται σήμερα βάθρο αγάλματος με αφιερωματική επιγραφή προς το Μάρκο Αυρήλιο και

στην επάνω πλευρά παρατηρούμε τα αποτυπώματα των ποδιών, όπου στηριζόταν το άγαλμα. Η επιγραφή αναφέρει: “ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΚΑΙΣΑΡΑ ΜΑΡΚΟΝ ΑΥΡΗΛΙΟΝ ΑΝΤΩΝΙΝΩΝ ΣΕΒΑΣΤΟΝ Η ΠΟΛΙΣΗ ΘΑΛΑΜΑΤΩΝ ΕΠΙΜΕΛΗΣΑΜΕ ΝΟΥ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΟΥΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΩΝΟΣ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ”.

Ο αδελφός του Θασίου Νίκωνα, Δήμος που ήταν ζωγράφος, ήλθε εδώ, παντρεύτηκε και παρέμεινε και ονομάστηκε Δημάγγελος. Οι απόγονοί του ήταν ζωγράφοι και αξιόλογοι τεχνίτες και δημιούργησαν σχολή αγιογραφίας. Αγιογράφοι της σχολής του Κουτήφαρη (θαλάμες) ήταν ακόμη οι Γεννηματάδες, οι Φασσαίοι, ο Ιερομόναχος Διονύσης, οι Κορογόνες, ο Σελεμπερδάκης, ο Μπουρλέτος, ο Παν. Μπενιζέλος και ο Γ. Αναγνώστης Μακρομάλλης.

Το πυργόσπιτο του Σταυριανέα στέκει αντίκρυ, καθώς και η οικία του Λεβή (1856) με ανάγλυφο εξωτερικό διάκοσμο. Εδώ βρίσκεται η κατοικία του πατέρα του Γιώργου Γεννηματά με ανάγλυφα και λαϊκές προτομές. Από τις θαλάμες ήταν η καταγωγή του αείμνηστου πολιτικού και ο Δήμος Λεύκτρου τον τίμησε, με τα αποκαλυπτήρια της προτομής του, σε συνεργασία με τον γνωστό Όμιλο «Γιώργος Γεννηματάς».

ΘΑΛΑΜΕΣ

ΚΑΛΥΒΕΣ ΜΑΝΗΣ: (...το κρυμμένο Ευαγγέλιο)

Βρίσκεται 4 χιλιόμετρα από το Προσήλιο προς την Καρδαμύλη και είναι χτισμένο το 1600 από τον Κασίρη της Χώρας Ανδρουβίτσας στην κορυφή ενός λόφου. Υπάρχει η Εκκλησία του Αγίου Μάμα που χτίστηκε το 1750 από την οικογένεια Κατσιρέων και ανακαινίστηκε από τον απόγονο τους Βασίλη το 1824 με εικόνες που έφερε από την Οδησό. Στο φαράγγι του Βυρού υπάρχει το Μοναστήρι του Σωτήρος στο οποίο ανήκει, Ευαγγέλιο του Ευαγγελιστή Λουκά και φυλάσσεται σε σίγουρο μέρος.

ΚΑΛΥΒΕΣ

ΚΑΡΔΑΜΥΛΗ ή ΣΚΑΡΔΑΜΟΥΛΑ: Πανέμορφη, με μεγάλη ποικιλία τοπίων και αυστηρά παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Καρδαμύλη θεωρείται και είναι το κέντρο της Μεσσηνιακής Μάνης. Γραφικά λιμανάκια, παραλίες, λιθόστρωτα δρομάκια, παραδοσιακοί ξενώνες, ελιές, λυγαριές και δάφνες συνθέτουν το σκηνικό αυτής της Μανιάτικης γης. Σπάνια ένας τόπος συνδυάζει τόσες εικόνες μεσογειακής ομορφιάς και έντονων αντιθέσεων όπως η Καρδαμύλη. Η γαλήνια διάφανη θάλασσα του Μεσσηνιακού κόλπου ενώνεται με το απότομο μεγαλείο του Ταΰγετου, οι πλούσιοι ελαιώνες

μπλέκονται με κυπαρίσσια και βουκαμβίλιες, ο ένας κολπίσκος διαδέχεται τον άλλον σε κάθε στροφή του δρόμου και οι μανιάτικοι πύργοι δηλώνουν μέσα από την ιστορία της πέτρας

τους την φύση και την ψυχή των ανθρώπων που κατοικούν εδώ. Προσανατολισμένη δυτικά και απλωμένη σε μια ομαλή αγκαλιά γης και θάλασσας, προστατεύεται από τον Ταύγετο που υψώνεται σχεδόν σε ορθή γωνία πίσω της και την καθιστά απλώς μοναδική.

Όντας τμήμα της Μάνης, έχει όλα τα χαρακτηριστικά αυτής της σπάνιας γης: το εξαιρετικό φως, τις μυρωδιές του θυμαριού και της αλμύρας, την πέτρα, την ελιά και το απέραντο γαλάζιο. Η μαγική παλιά πόλη με το κάστρο, τα πέτρινα ερείπια και την ιδιαίτερη εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα, σκαρφαλωμένη στην πλαγιά, ενώνεται πια με την νέα πόλη που κι αυτή διατηρεί την πέτρα στην κατασκευή της αλλά την πλουτίζει με ανθισμένες αυλές και κάτι από την ατμόσφαιρα των νησιών στο γραφικό λιμανάκι και στα δρομάκια της. Μέσα στους ελαιώνες της και στα κυπαρίσσια, διάσπαρτες ωραίες κατοικίες και αρχοντικά δηλώνουν πόσο δημοφιλής τόπος διακοπών είναι η Καρδαμύλη και πόσο μοναδικό είναι αυτό που μπορεί να προσφέρει στους επισκέπτες της. Γι' αυτό πολλοί άνθρωποι του πνεύματος και της τέχνης.

Η Καρδαμύλη είναι στο κέντρο μιας υπέροχης ακτογραμμής με εξαιρετικές παραλίες, λιμανάκια και κολπίσκους, όπου το πράσινο σχεδόν κατεβαίνει ως την θάλασσα σε πολλά σημεία, όπου απότομοι βράχοι και μικρονήσια στολίζουν τα γαλαζοπράσινα νερά, όπου η αμμουδιά εναλλάσσεται με τα

βότσαλα και τις φυσικές πέτρινες εξέδρες. Ωραιότερες παραλίες είναι τα **Ριτσά, ο Φονέας, τα Δελφίνια**, και λίγο πιο πέρα η Καλογριά στη Στούπα, η παραλία της Στούπας, ο Άγιος Νικόλαος, ο Άγιος Δημήτριος, το Καταφύγι, προς την Καλαμάτα υπάρχει η Σάντοβα, Το Ακρογιάλι και η Μ. Μαντίνεια, προς την Λακωνική Μάνη μέχρι την Αρεόπολη το Νέο Οίτυλο κλπ.

Το Υπουργείο Πολιτισμού, έχει χαρακτηρίσει – με αποφάσεις του – ως Ιστορικά Διατηρητέα Μνημεία, τα εξής: Βάρδια (Παρατηρητήριο) Δημητρώων, Ναό Αγίου Ιωάννη, Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου και Οχυρό Συγκρότημα, Ιερά Μονή Μεταμορφώσεως Σωτήρος, Ιερό Ναό Αγίας Σοφίας, Ιερό Ναό Αγίου Σπυρίδωνος, Καμάρα – Δεκούλου, Ιερό Ναό Αγίων Θεοδώρων, Αρχαία Λατομεία, Οικία Πατριαρχέα (Καταραχέα), Ναό Αγίου Δημητρίου, Ναό Κοιμήσεως Θεοτόκου (σημερινός ενοριακός), Πυργόσπιτο Κωστοπούλου, Πυργόσπιτο Λυμπερέα, Πυργόσπιτο Πατριαρχέα, Πυργόσπιτο Φουντέα, Αρχαία Ακρόπολη, Πυργόσπιτο Πετρέα, Κοιμητηριακό Ναό Αγίων Θεοδώρων, Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου, Ιερά Μονή Φανερωμένης, Ιερά Μονή Καράβελη ή Στριτιτσίου.

Στην περιοχή λειτουργεί Νηπιαγωγείο, Γυμνάσιο και Λύκειο. Διαθέτει, επίσης, Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ), Αστυνομικό Τμήμα και Περιφερειακό Ιατρείο.

ΚΑΡΥΟΒΟΥΝΙ ή ΑΡΑΧΩΒΑ: Η Αράχοβα της Δυτικής Μάνης που αποτελούσε Δημοτικό Διαμέρισμα του τέως Δήμου Λεύκτρου του σημερινού Δήμου Δυτικής Μάνης. μαζί με τον οικισμό Δρυόπη. Είναι ένα από τα ορεινά χωριά της περιοχής Λεύκτρου και βρίσκεται 55χιλ. νότια της Καλαμάτας και 10 χιλ. ανατολικά της Στούπας. Είναι αμφιθεατρικά κτισμένο ανάμεσα σε δυο πλαγιές που σχηματίζουν ρέμα, σε υψόμετρο 500 μ. και διακρίνουμε τον ερειπωμένο πύργο του Γουδέλη και τις εκκλησίες του Αγίου Γεωργίου, του Προφήτη Ηλία, της Παναγίας της Γιάτρισσας. Ο ποιητής Νικήτας Νιφάκος (1748-1818) στα

στιχουργήματά του για τα χωριά της Μάνης γράφει για το Καρυοβούνι:

*“Να έλθω στην Αράχωβα
την πολυξακουσμένη
που μες στο στενολάγκαδο
ευρίσκεται κτισμένη”*

ΚΑΡΥΟΒΟΥΝΙ

ΚΑΣΤΑΝΕΑ ή ΚΑΣΤΑΝΙΑ : Η Καστάνια ή Καστανέα ή Μεγάλη Καστάνια είναι ορεινό χωριό του νομού Μεσσηνίας και ανήκει στο δημοτικό διαμέρισμα του δήμου Λεύκτρου, ενώ σήμερα ανήκει στο Δήμο Δυτικής Μεσσηνίας. Το χωριό βρίσκεται σε υψόμετρο 700 μέτρων στους πρόποδες του Ταϋγέτου από την πλευρά της Μεσσηνίας και ανήκει στην περιοχή της ιστορικής Μάνης, ενίσχυσε την επανάσταση του '21 με τετρακόσιους άντρες (τετρακόσια όπλα όπως αναφέρεται σε ορισμένα βιβλία) ενώ στον πύργο του Δουράκη, που υπάρχει στο χωριό έχει μείνει και ο οπλαρχηγός Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Στο χωριό υπάρχουν αρκετές εκκλησίες του 14ου αιώνα και η μία από τις δύο διώροφες χριστιανικές εκκλησίες της Ευρώπης. Προστάτης του χωριού είναι η Παναγία και γιορτάζει στις 15 Αυγούστου με δοξολογία και πανηγύρι έμπροσθεν της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στην πλατεία του χωριού. Το χωριό είναι προορισμός δροσιάς τους καλοκαιρινούς μήνες και κυνηγιού το χειμώνα.

ΚΑΣΤΑΝΕΑ

ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ ή ΚΟΨΟΛΑΙΜΕΪΚΑ: Υψόμετρο 630 μέτρα. Μόνιμοι κάτοικοι σήμερα 14. Σε αγκωνάρι του σπιτιού του Ηλία Ευσ. Ταβουλαρέα υπάρχει χρονολογία 1745 άρα ο συνοικισμός άρχισε να κτίζεται το δεύτερο τέταρτο του 17ου αιώνα. Το 1960 ο συνοικισμός μετονομάστηκε σε Καταφύγιο επειδή στην Νότιο Δυτική άκρη λίγο πιο κάτω στο γκρεμό υπάρχουν σπηλιές που ονομάζονται “Καταφύ(γ)ια” επειδή εκεί κατέφευγαν για να κρυφτούν οι κάτοικοι φοβούμενοι τους Πειρατές.

Πηγή: www.lefktro.gov.gr

ΚΑΤΩ ΧΩΡΑ : Κάτω Χώρα αποτελεί έναν από τους οικισμούς της Μηλέας της Μεσσηνιακής Μάνης, με πληθυσμό 84 άτομα σύμφωνα με την απογραφή 2001. Σήμερα ανήκει στο Δήμο Δυτικής Μάνης.

ΚΟΤΡΩΝΙ : Μανιάτικος οικισμός της πρώην κοινότητας Πλάτσας με 34 κατοίκους από την απογραφή του 2001. Σήμερα ανήκει στο Δήμο Δυτικής Μάνης.

ΚΥΒΕΛΕΙΑ ΜΗΛΕΑΣ ΜΑΝΗΣ ή ΓΑΡΜΠΕΛΕΑ : Τα Κυβέλεια αποτελούν έναν από τους οικισμούς της Μηλέας Μεσσηνίας, με πληθυσμό 34 άτομα (απογραφή 2001). Άλλοι οικισμοί είναι τα Φαγριάνικα, Ξανθιάνικα, Σεκουριάνικα και Κάτω Χώρα. Η ονομασία του οικισμού συνδέεται με τη θεότητα της μυθολογίας Κυβέλη. Ο οικισμός αναφέρεται και ως Γαρμπελιά από τους ντόπιους, που

είναι η παλιά του ονομασία (μετονομάστηκε το 1956). Στο χωριό έχει βρεθεί μυκηναϊκός θολωτός βασιλικός τάφος, ο οποίος χρονολογείται γύρω στο 1250 π.Χ. και παραμένει σε καλή κατάσταση[2]. Στο χωριό γεννήθηκε ο Αλέξανδρος Κουμουνδούρος, ο πύργος της οικογένειας του οποίου υπάρχει μέχρι σήμερα.

ΛΑΓΚΑΔΑ ΜΑΝΗΣ: Αμφιθεατρικά κτισμένη στις πλαγιές ενός λόφου με εκπληκτική θέα, ανάμεσα στα δύο μεγάλα λαγκάδια Εμπλουτσού και Βαθύ Λαγκάδι, στο οποίο οφείλει το όνομά της. Ήταν εμπορικός οικισμός και στην αρχαιότητα υπήρξε πέρασμα της οδού που οδηγούσε από τη Σπάρτη στα Μεσσηνιακά παράλια και ήταν ενσωματωμένη στην επικράτεια των θαλαμών. Το 1336 παραχωρήθηκε ως φέουδο στο Ν. Ατζαγιόλι και το 1503 κυριάρχησε η οικογένεια Βούλτσου. Η Λαγκάδα είναι ένα γνήσιο χωριό αρχιτεκτονικής αισθητικής, με πυργόσπιτα και σπίτια με κεραμιδένιες στέγες και έχει χαρακτηριστεί ως Παραδοσιακός Οικισμός.

Ένα γνήσιο χωριό της Έξω (Δυτικής ή Μεσσηνιακής) Μάνης, πιστό στην Μανιάτικη αρχιτεκτονική. Το χωριό είναι κτισμένο σε ένα λαγκάδι, από το οποίο πήρε και την ονομασία του. Η ιστορία της φαίνεται να ξεκινά το 68 μχ όπου επί Μάρκου Αυρηλίου οι Ρωμαίοι κατέλαβαν την διπλανή πόλη που ανήκε στην Σπάρτη του Μενελάου, τις θαλάμεις. Στην λαγκάδα εγκατέστησαν τους σταύλους τους και στα σημερινά Σωματιανά κατέλυσε η σωματοφυλακή τους εξ ου και η ονομασία αυτού του οικισμού. Έτσι η περιοχή έγινε σιγά σιγά οικισμός με πρώτους κατοίκους Ρωμαίους πολίτες τα ονόματα των οποίων εξελληνίστηκαν κρατώντας την λατινική ρίζα μέχρι σήμερα. Αξιοθέατα της περιοχής είναι ο παλιός ναός της Γιάτρισσας με το μεγαλύτερο μοναστήρι της Λακωνικής χερσονήσου που κάποτε είχε 300 μοναχούς, τον ηγούμενο τον οποίον εμπήσε στην Φιλική Εταιρία ο Κολοκοτρώνης και στήριξε οικονομικά την επανάσταση.

Επίσης τα βυζαντινά εκκλησάκια Φανερωμένης και Αγίας Μαρίας αγιογραφημένα από τον μοναχό Ανδρόνικο Παλαιολόγο αδελφό του

Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Στη Λαγκάδα πέθανε ο εκχριστιανιστής της Μάνης, Αρμένιος στην καταγωγή, Νίκων ο Μετανοείτε, τα οστά του οποίου βρίσκονται σε λάρνακα στην εκκλησία των Εισοδίων της Θεοτόκου.

ΛΑΓΚΑΔΑ

ΛΕΦΤΙΝΙ ή **ΠΑΛΑΙΟ**: Οικισμός της πρώην κοινότητας Τσέρια του σημερινού Δήμου Δυτικής Μάνης. Το υψόμετρο του οικισμού είναι 650 μέτρα. Σύμφωνα με τον Γάλλο μεσαιωνοδίφη Buson, το 16ο αιώνα το Lentini (Λεπτίνιον-Λεπτίνι) ήταν ένα από τα 8 χωριά της Καπετανίας Ανδρούβιστας (σημερινό Ξωχώρι).

Στις αρχές του 17ου αιώνα το Λεφτίι είχε 40 οικογένειες. Το παλιό Λεφτίι ήταν κτισμένο περί τα 1000 μέτρα βορειότερα του σημερινού. Σήμερα υπάρχουν μερικά ερείπια που μαρτυρούν την ύπαρξη σπιτιών στην τοποθεσία Κάτω Χώρα. Στην τοποθεσία Αϊ Βασίλης υπάρχουν δύο λιθάρια πρωτόγονου ελαιοτριβείου διαμέτρου 0,95μ. και πάχους 0,25 μια τοποθεσία ονομάζεται "Καμίνια" γιατί εκεί φαίνεται ότι υπήρχαν Καμίνια για το ψήσιμο των κεραμιδιών.

Σήμερα βρίσκονται μερικά στις σκεπές παλαιών σπιτιών. Το Λεφτίι σαν χωριό εγκαταλείφθηκε σε άγνωστη εποχή από τους κατοίκους του εξ' αιτίας καταστροφής των σπιτιών από εχθρικές επιδρομές είτε από ασθένειες επειδή η περιοχή εμαστίζετο από ελονοσία διότι υπήρχαν έλη. Λίγοι κάτοικοι

έκτισαν νοτιότερα 1.000 μέτρα το σημερινό συνοικισμό. Μόνιμοι κάτοικοι σήμερα είναι 5 άτομα.

Πηγή : www.lefktro.gov.gr

ΜΑΛΤΑ: Η Μάλτα είναι Μανιάτικο Πυργοχώρι, όπου υπάρχει ο ιστορικός πύργος των Κουτήφαρη-Αλούπηδων. Στη περιοχή δεσπόζει σε κοντινό λόφο ο πύργος του Μαυρίκου (1814). Μετά από ένα χιλιόμετρο απόσταση οδηγούμεθα στη γυναικεία μονή Ανδρουμπεβίτσας, βυζαντινό κτίσμα με στοιχεία μανιάτικης αρχιτεκτονικής. Στο Ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, σώζονται μερικές σπουδαίες τοιχογραφίες του 13ου αιώνα. Σήμερα η Μάλτα ανήκει στον Καλλικρατικό Δήμο Δυτικής Μάνης με 105 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2001.

ΜΗΛΕΑ ή ΦΑΓΡΙΑΝΙΚΑ : Έτσι μετονομάσθηκε ο συνοικισμός και ή τότε κοινότητα Φαγριάνικων που μετονομάστηκε το 1912. Η Μηλέα προϋπήρχε ως συνοικισμός, αλλά η έδρα ήταν ο συνοικισμός Φαγριάνικα, που μετονομάσθηκαν. Υπάγεται στο Δήμο Δυτικής Μάνης.

Μέσα σε ένα καταπράσινο φυσικό περιβάλλον, η Μηλιά, με τις κρυσταλλοστάλαχτες ρεματιές της, το αρμονικό δέσιμο της θαμνόφυτης βλάστησης, με το ασημόχρωμο του λιόφυλλου και το αυτοφυές υψίκορμο σφεντάμι -μόνου αειθαλούς ελληνικού είδους- αποτελεί νότα υψηλού επιπέδου, αισθητικής ικανοποίησης για τον επισκέπτη. Τη ζωγραφιά της συμπληρώνουν τα αναπαλαιωμένα κεραμοσκέπαστα παραδοσιακά σπίτια με ξέχωρο διάκοσμο, τις επιβλητικές εκκλησιές της και το μεγαλόπρεπο καμπαναριό της -μοναδικό στην περιφέρεια- που φαντάζει να ανηφορίζει στα αρχέγονα βράχια του Πενταδάκτυλου Ταλετού, σε έφεση προσέγγισης με το Θείο. Η Μηλέα, γνωστή μας ως Μηλιά, πριν από την εφαρμογή του σχεδίου «Καποδίστριας» (Ν. 2539/4/12/97) ήταν έδρα ομώνυμης Κοινότητας (Β.Δ. 31-8-1912 και διορθωτικό Β.Δ. 20-9-1913).

Σήμερα η Μηλιά είναι ένα από τα 19 Δημοτικά Διαμερίσματα του τέως Δήμου Λεύκτρου και νυν Δήμου Δυτικής Μάνης, - Επαρχίας Καλαμάτας Ν. Μεσσηνίας, με έδρα την Καρδαμύλη. Βρίσκεται στη δυτική πλευρά της οροσειράς του Ταϋγέτου, σε υψόμετρο 550 μ. και μεταξύ προβούνων, στην κορυφή των οποίων και ακριβώς πάνω από το χωριό, είναι κτισμένη σε ένα μικρό οροπέδιο, σε υψόμετρο 1000 μ. η Μονή της «Παναγίας της Γιάτρισσας». Το πότε ακριβώς χτίστηκε μας είναι άγνωστο. Κατά την παράδοση, στην τοποθεσία αυτή υπήρχε στους αρχαίους χρόνους ναός της θεάς Αθηνάς διακονούμενος από πολλούς ιερείς. Ένας από αυτούς, ο Βρασίδης, το 382 μ.Χ. επισκέφθηκε την εκχριστιανισθείσα, εν τω μεταξύ, Πάτρα όπου κατηχήθηκε στον Χριστιανισμό και μετονομάστηκε Βιτάλιος. Όταν επέστρεψε, μύησε και τους άλλους ιερείς στον χριστιανισμό και από κοινού, κήρυξαν στα γύρω χωριά την Χριστιανική θρησκεία, αφιέρωσαν δε τον ναό στη Γένεση της Παναγίας, που γιορτάζεται στις 8 του Σεπτεμβρίου.

Η Μηλιά αποτελούσε το μέσον μιας εκ των διαδρομών της Αρχαίας Σπάρτης προς τα Μεσσηνιακά παράλια και ήταν βασικός σταθμός ανάπαυλας της διήμερης πορείας που ακολουθούσαν οι ταξιδιώτες. Η Μηλιά μέχρι το 1937, ως Κοινότητα του τέως Δήμου Λεύκτρου, ανήκε στο Νομό Λακωνίας. Έκτοτε οι τρεις τέως Δήμοι Λεύκτρου, Καρδαμύλης και Αβίας μεταφέρθηκαν, διοικητικώς, στο Ν. Μεσσηνίας (Α.Ν. 1026/24-12-1937). Εκκλησιαστικώς όμως εξακολουθεί (όπως και οι παραπάνω Δήμοι) να υπάγεται στην Ιερά Μητρόπολη Γυθείου και Οίτουλου. Η Μηλιά γεωγραφικά αποτελεί περιοχή της Έξω Μάνης η οποία αρχίζει από το Οίτυλο και φθάνει μέχρι τη Βέργα του Αλμυρού (2 χλμ. πριν από την Καλαμάτα). Τον διαχωριστικό αυτόν καθορισμό αναφέρει ο ποιητής Νικήτας Νηφάκης στην έμμετρη ιστορία του για τη Μάνη:

Το μέρος τ' ανατολικό λέγεται Κάτω Μάνη, τα άλλα δύο τα δυτικά Έξω και Μέσα Μάνη"

ΜΗΛΕΑ

ΝΕΟΧΩΡΙ ΜΑΝΗΣ ή ΝΙΧΩΡΙ: Αποτελεί Δημοτικό Διαμέρισμα του Δήμου Λεύκτρου, μαζί με τον οικισμό Λεύκτρο και τη παραλιακή Στούπα. Βρίσκεται τρία χιλιόμετρα από τη διασταύρωση του επαρχιακού δρόμου Καλαμάτα – Αρεόπολη στο ύψος της Στούπας και είναι αμφιθεατρικά κτισμένο πάνω σε λόφο.

Είναι από τους νέους οικισμούς της Μάνης που δημιουργήθηκε στο τέλος του 17ου αιώνα (1680 περίπου) όταν η Βενετσιάνικη διοίκηση της περιοχής θέλησε να εποίκηση το χώρο μεταφέροντος κατοίκους από τα νότια χωριά της καπετανίας του Ζυγού, για να καλύψει το πληθυσμιακό κενό. Εποικίστηκε βασικά από κατοίκους του Νομιστή. Αυτοί εγκαταστάθηκαν και κατασκεύασαν σπίτια από υλικά που λήφθηκαν από την κατεδαφισμένη ακρόπολη του κάστρου του Λεύκτρου.

Την επόμενη δεκαετία προσήλθαν και λίγοι έποικοι από τη Μηλέα, που εγκαταστάθηκαν και έδεσαν με την περιοχή. Η αρχαία ονομασία της περιοχής ήταν Λεύκτρα, που προέρχεται από το γιο του Περιήρη, Λεύκιππο, ενώ ο Πausanίας αναφέρει «Πέφνου δε στάδια είκοσιν απέχει Λεύκτρα». Στη προϊστορική πόλη έχουν βρεθεί λίθινη αξίνα πρωτοελλαδικής εποχής, μαρμάρινο κεφάλι Αθηνάς, μαρμάρινο Ιονικό κιονόκρανο, μαρμάρινο κεφάλι γενειοφόρου άντρα ρωμαϊκών χρόνων, πήλινη γυναικεία κεφαλή κλασικών χρόνων, που βρίσκονται στο Μουσείο της Καλαμάτας, καθώς και Μεσοελλαδικοί και

Μυκηναϊκοί θαλαμοειδείς τάφοι στη βάση του λόφου.

Το γεγονός ότι τιμούσαν τον Ασκληπιό, ως γιο της κόρης του Λεύκιππου, Αρσινόης και του Ιθωμάτα Δία, αναδεικνύει τις σχέσεις που είχαν αναπτύξει με τους Μεσσήνιους. Στην Ακρόπολη των αρχαίων Λεύκτρων σώζονται υπολείμματα του φράγκικου κάστρου, που έχτισε ο Γουλιέλμος Βιλεαρδουινός το 1250 μ.Χ., το οποίο παραχωρήθηκε στους Βυζαντινούς το 1262, ως αντάλλαγμα για την απελευθέρωση του αιχμαλώτου Γουλιέλμου και τα ερείπια ναού της Αθηνάς. Στο Λεύκτρο βρίσκεται η εκκλησία της Αγίας Πελαγίας με ωραία λαϊκά ανάγλυφα και στο Νιοχώρι η Παναγίτσα με αγιογραφίες του 1787.

ΝΙΚΟΒΟ : Το Νίκοβο είναι οικισμός του Εξωχωρίου της Καρδαμύλης. Η Ανδρούβιστα, η Χώρα, τα Πρίπιτσα και το Νίκοβο απετέλεσαν την μετέπειτα κοινότητα Εξωχωρίου που σήμερα είναι Δ.δ. του νέου Δήμου Δυτικής Μάνης.

ΝΟΜΙΤΣΙ: Ανάμεσα στα Δημοτικά Διαμερίσματα Πλάτσας και Θαλαμών του πρώην Δήμου Λεύκτρου βρίσκεται το Τ.Δ Νομιτσή. Βρίσκεται σε απόσταση μιας και πλέον ώρας από την Καλαμάτα (57 χλμ.) και μισής περίπου ώρας από την Αρεόπολη (25 χλμ.). Το 1928 αριθμούσε 459 κατοίκους, το 1991 162 και σήμερα 116 (απογραφή 2001). Στο Τ.Δ. Νομιτσί ανήκει ο οικισμός Κούμανης. Το Νομιτσί ανήκει στον ορεινό όγκο του Ταϋγέτου και παρουσιάζει όπως και όλη η ορεινή ζώνη, πληθυσμιακή και δημογραφική παρακμή

Κτισμένο αμφιθεατρικά στους πρόποδες ενός μικρού λόφου του Γαϊδουροβουνιού έχει θέα το Μεσσηνιακό κόλπο και αγναντεύει την Κορώνη. Τούτος ο τόπος με την άγρια ομορφιά, τις βαθιές νεροσυρμές αποτελεί ένα ζωντανό μνημείο της φύσης και του πολιτισμού. Δύσβατα κορφοβούνια, απότομες ρεματιές, κακοτράχαλες πλαγιές, ορθόστηλοι γλυστεροί βράχοι, γαρδίνες και πετροχώραφα περιφραγμένα με ξερότοιχους, ελάχιστα ισιώματα με λιγοστό χώμα και μερικές ελιές, υπήρξαν οι πηγές που τροφοδότησαν και ανέτρεψαν γενιές και γενιές. Καλντερίμια που συνέδεαν το χωριό με γειτονικά χωριά και

οικισμούς (ελάχιστα σώζονται, γιατί με την κατασκευή του αμαξιτού δρόμου δυστυχώς καταστράφηκαν), ξαναζωντανεύουν παλιές μνήμες. Στενά σοκάκια, παραδοσιακά πέτρινα σπίτια με τις κεραμοσκεπείς στέγες τους, προσδίδουν μια γραφικότητα στο χώρο, συμπληρώνοντας το σκηνικό της διατήρησης της αυθεντικότητάς του.

Οι γκρεμισμένοι πύργοι από το χρόνο και την εγκατάλειψη αποτελούν μαρτυρίες ενός ένδοξου παρελθόντος. Ερειπωμένες αλλά και καλοδιατηρημένες εκκλησίες μαρτυρούν για το έντονο θρησκευτικό συναίσθημα των κατοίκων. Ο ενοριακός ναός του Αγίου Γεωργίου στο κέντρο του χωριού. Το κτίσμα εκτιμάται ότι είναι παλιότερο του 1784, χρονολογία που αναγράφεται σε μια πέτρα που κατά πάσα πιθανότητα σηματοδοτεί τη χρονιά της αναπαλαίωσης. Το ψηλό καμπαναριό, ακατασκευασμένο από βυζαντινό υλικό (πωρόλιθους και κεραμίδια) ίσως αποτελεί το παλιότερο μέρος του ναού που σώζεται στην αρχική μορφή του, γι αυτό στα υπόλοιπα τμήματα έχουν υπάρξει μεταγενέστερες παρεμβάσεις. Το ξυλόγλυπτο τέμπλο, λέγεται ότι κατασκευάστηκε από κάποιον που είχε καταφύγει στα μέρη μας, καταδιωκόμενος, με μοναδικό εργαλείο ένα σουγιά και μοναδικό αντάλλαγμα το καθημερινό φαγητό του, που είχαν αναλάβει εναλλάξ οι οικογένειες του χωριού. Ο εσωτερικός χώρος, ολόκληρος, ένα μεγαλείο τέχνης από πλούσιες τοιχογραφίες, με σπάνιες αναπαραστάσεις του θεϊκού μεγαλείου εμπλουτισμένες με τις αυστηρές ασκητικές μορφές Αγίων της εκκλησίας μας.

Η υψηλή ακουστική που διαθέτει ο ναός οφείλεται σε εντοιχισμένα πιθάρια στην περιοχή του τρούλου. Η Μεταμόρφωση (11ος αιώνας) εντυπωσιάζει τον επισκέπτη αν και έχει λεηλατηθεί κάμποσες φορές και έχει επισκευασθεί πρόχειρα (καθαρισμός με ασβέστη). Οι Άγιοι Ανάργυροι (12ος αιώνας), η Υπαπαντή (14ος αιώνας) η Παναγία η Γιάτρισσα (Καμπινάρι) (16ος αιώνας) ο Άγιος Ευστράτιος (Πάνω Κούμανη), ο Άγιος Νικόλαος, οι Άγιοι Θεόδωροι κ.α, αποτελούν μερικά δείγματα εκκλησιαστικών μνημείων, που χάρις στην παρέμβαση των κατοίκων αναστηλώθηκαν και συντηρήθηκαν ώστε να μπορούν να

λειτουργούν ως χώρα λατρείας και προσευχής. παρόμοιοι χώροι που δεν κατέστη δυνατό να αποκατασταθούν (απαγορεύσεις αρμοδίων υπηρεσιών κ.λπ.) ερειπώθηκαν ή γκρεμίστηκαν.

Η ύδρευση του χωριού γινόταν παλιότερα από τα νερά δύο πηγών, μία στο κύριο χωριό και μία στον οικισμό Κούμανη που διοχετεύονταν σε καλοκτισμένες πέτρινες βρύσες. Στις βρύσες αυτές δεν πήγαιναν μόνο οι γυναίκες για να πάρουν νερό αλλά για να πλύνουν τα υφαντά στρωσίδια και τα ρούχα. Εκεί όμως πότιζαν και τα ζώα τους καλοκαιρινούς μήνες σε μαρμάρινες γούρνες. Στις βρύσες αυτές που δεν γνωρίζουμε πότε κτίστηκαν, υπάρχουν εντοιχισμένα διακοσμητικά ανάγλυφα και αποτελούν μοναδικά αρχιτεκτονικά κτίσματα με έντονο ενδιαφέρον.

Σημαντική προσωπικότητα του χωριού υπήρξε ο Υπουργός και Βουλευτής Γιάννης Ψαρρέας, Υφυπουργός Κοινωνικής Πρόνοιας σε διάφορες περιόδους από το 1956 έως το 1963. Ο δρόμος Καλαμάτα – Αρεόπολη που έβγαλε τη Μάνη από την απομόνωση, υγειονομικοί σταθμοί, τουριστικά περίπτερα και κτίρια δημοτικών σχολείων φέρουν τη σφραγίδα του.

Πηγή : www.leftro.gov.gr (Αντ. Ρουμανέα)

ΞΑΝΘΙΑΝΙΚΑ : Μικρός οικισμός της παραδοσιακής Μανιάτικης πρώην κοινότητας Μηλέας, του σημερινού Δήμου Δυτικής Μάνης.

ΟΡΟΒΑΣ : Οικισμός του χωριού Κάμπος του πρώην Δήμου Αβίας της Μάνης. Ο οικισμός έχει 39 κατοίκους. Σήμερα ανήκει στο Δήμο Δυτικής Μάνης.

ΠΕΔΙΝΟ ή ΚΑΤΣΙΜΑΡΕΪΚΑ

Συνοικισμός της πρώην κοινότητας Τσέρια. Η μετονομασία έγινε το 1956. Σήμερα ανήκει στο Δήμο Δυτ. Μάνης. υψόμετρο 600 μέτρα

Μόνιμοι κάτοικοι σήμερα 14. Στο καμπαναριό της εκκλησίας

είναι σκαλισμένη η ανορθόγραφη επιγραφή “1804 Μαρτίου 8 Παναγιώτη Μαυρουδέας κτίτορας” (κτίστης). Σύμφωνα με τα γραμμένα ο συνοικισμός άρχισε να κτίζεται στο τέλος 17ου αιώνα και μετά έκτισαν την εκκλησία.

Πηγή : www.lefktro.gov.gr

ΠΕΤΡΟΒΟΥΝΙ : Αποτελεί μικρό και πανέμορφο ημιορεινό οικισμό πλησίον της Καρδαμύλης του Δήμου Δυτικής Μάνης, που όμως σήμερα έχουν απομείνει μόνο 15 κάτοικοι. Η θέα του στην Καρδαμύλη και όλο σχεδόν το Μεσσηνιακό κόλπο είναι εκπληκτικής ομορφιάς. Είναι κρίμα που τέτοιες πανέμορφες περιοχές μένουν αναξιοποίητες.

ΠΗΓΗ ή ΛΟΣΝΑ: Ήταν συνοικισμός της πρώην κοινότητας Πλάτσας η οποία μετονομάστηκε το 1912. Σήμερα ανήκει στο Δήμο Δυτικής Μάνης.

ΠΛΑΤΑΝΟΣ ή ΣΒΙΝΑ: Οικισμός της πρώην κοινότητας Θαλάμαι (Κουτήφαρι) του νυν Δήμου Δυτικής Μάνης.

ΠΛΑΤΣΑ : Η Πλάτσα είναι ημιορεινό χωριό κτισμένο σε υψόμετρο 370 μ., που με τους οικισμούς Πηγή και Κοτρώνι αποτελούσε κοινότητα και τώρα Δημοτικό Διαμέρισμα του Δήμου Λεύκτρου. Παρουσιάζει ενδιαφέρον ως χαρακτηριστικός παραδοσιακός οικισμός της Μεσσηνιακής Μάνης με πολλούς οχυρούς πύργους, σε συνδυασμό με το φυσικό της περιβάλλον.

Πλάτσα σημαίνει πλάτωμα ή ανοικτή πλατεία και στην αρχαιότητα ήταν ο ορεινός χώρος της αρχαίας Πέφνου, ενώ η παράλια Πέφνος ήταν ο Άγιος Δημήτρης. Οι πανέμορφες εκκλησίες της υποδηλώνουν τη σπουδαιότητα της περιοχής κατά τους Βυζαντινούς και Μεταβυζαντινούς χρόνους. Στην Πλάτσα υπάρχουν αρκετοί ναοί βυζαντινών και μεταβυζαντινών χρόνων. Αξιόλογοι είναι οι ναοί του Αγίου Νικολάου, η Αγία Παρασκευή σταυρεπίστεγος ναός με τοιχογραφίες του 15ου αιώνα, ο Άγιος Δημήτριος (11ου-12ου αι.) με εξαίρετες τοιχογραφίες και

ανάγλυφα.

Ο Άγιος Νικόλαος, που βρίσκεται στο Καμπινάρι της Πλάτσας, είναι τρίκλιτη Βασιλική του 10ου αιώνα, με τρούλο που προστέθηκε το 14ο αι. και ωραία τοιχογράφηση, του 1332. Στο τέμπλο διατηρούνται γλυπτά μεσοβυζαντινών χρόνων, ενώ ο ναός λειτουργείται μία φορά το χρόνο.

ΠΛΑΤΩΜΑ ή ΠΛΗΡΩΜΑ ή ΚΑΜΙΝΑ ΜΑΛΤΣΙΝΑ: Οικισμός του Κάμπου Αβίας και νυν Δήμου της Δυτικής Μάνης. Ο οικισμός αυτός έχει 50 κατοίκους.

ΠΡΙΠΙΤΣΑ: Είναι οικισμός που μαζί με την Ανδρούβιστα, το Νίκοβο και τη Χώρα δημιούργησαν την κοινότητα Εξωχωρίου του πρώην Δήμου Λεύκτρου του σημερινού Δήμου Δυτικής Μάνης.

ΠΡΟΑΣΤΙΟ ή ΠΡΑΣΤΕΙΟ : Βρίσκεται σε υψόμετρο 230μ., μετά τη Καρδαμύλη, ανατολικά και αριστερά του δρόμου, ενώ απέχει 43 χλμ. από τη Καλαμάτα. Μαζί με τους οικισμούς Λάκκο και το παραθαλάσσιο Νέο Προάστιο (ή Πόρτο Καλαμίτσι), αποτελούσαν κοινότητα και τώρα Δημοτικό Διαμέρισμα του τέως Δήμου Λεύκτρου και νυν Δ. Δυτικής Μάνης. Το Προάστιο είναι από τους παλαιότερους και σημαντικότερους οικισμούς της περιοχής. Το 1479 αναφέρονται 4 χωριά της περιφέρειας η Χώρα ή και Ανδρούβιστα, η Καρδαμύλη, το Λεπτίνι και το Προάστιο.

Στο Προάστιο βλέπουμε τους πύργους των Περδικέα και Χιουρέα, την ανακαινισμένη Κρήνη των Μελισσηνών του 1643, τον Άγιο Νικόλαο, τη Κοίμηση της Θεοτόκου (1790), το Μοναστήρι των Αγίων Θεοδώρων (13ος αι.) και ένα εντυπωσιακό πέτρινο γεφύρι. Εξαιρετικής φυσικής ομορφιάς είναι και το ενάλιο σπήλαιο Καταφύγι του Βασινήδη ή Βοτσινίδη, κοντά στο Προάστιο, που στο εσωτερικό του υπάρχουν ωραιότατες μικρές λίμνες, αλλά είναι αναξιοποίητο.

ΠΡΟΣΗΛΙΟ ή ΛΙΑΣΙΝΟΒΑ : Είναι ένα Μανιατοχώρι που είναι το τελευταίο χωριό πριν φτάσουμε στην Καρδαμύλη. Η Λιασίνοβα μετονομάστηκε σε Προσήλιο και βρίσκεται 30 χλμ. δυτικά της Καλαμάτας, ενώ μαζί με τον οικισμό Κάλυβες αποτελούσε

Κοινότητα και τώρα Δημοτικό Διαμέρισμα. Είναι αμφιθεατρικά κτισμένο στη πλαγιά λόφου, σε υψόμετρο 360 μ., με υπέροχη θέα προς τη Καρδαμύλη και το Μεσσηνιακό κόλπο. Ηλιόλουστο χωριό με το ναό του Αγίου Γεωργίου, που κτίστηκε το 1833 πάνω σε παλαιότερη ερειπωμένη εκκλησία, τον Άη Δημήτρη και το Ταξιάρχη με ωραίες τοιχογραφήσεις και το πύργο του Πατριαρχέα. Το Προσήλιο αντικρίζει τις Κάλυβες με τα πέτρινα σπίτια και τα πολύ στενά δρομάκια, που είναι κτισμένες σε κορυφή κοντινού λόφου, με οικιστή, περί το 1600, το Κατσίρη από τη Χώρα Ανδρουβίστας, πρόγονο των σημερινών Κατσιρέων.

ΠΥΡΓΟΣ ΛΕΥΚΤΡΟΥ ΜΑΝΗΣ : Ο Πύργος ή Πυργάκι βρίσκεται σε λόφο πάνω από τη Στούπα, μετά το Νιοχώρι σε υψόμετρο 360 μ. Το όνομά του προήλθε από το κτίσιμο του πρώτου πύργου στη περιοχή από την οικογένεια Μανολίτση, που προερχόταν από τη Κωνσταντινούπολη και από την οποία προέρχονται πολλές σημερινές οικογένειες.

Η ιστορία του χωριού αρχίζει το 15ο αιώνα και ήταν παρατηρητήριο, τα χρόνια της Τουρκοκρατίας, των καπεταναίων που έδρευαν σε Μηλιά, Καστάνια κ.λ.π. Ο Πύργος διαθέτει αρκετές Βυζαντινές και Μεταβυζαντινές εκκλησίες, όπως η Παναγία με αγιογραφίες και παλαιό καμπαναριό, με πιο αξιόλογη του Αγίου Γεωργίου. Είναι κτισμένη επάνω σε παλαιότερη, έχει αγιογραφίες και κιονόκρανα, ενώ διαθέτει επιβλητικό καμπαναριό και πανοραμική θέα από το προαύλιο χώρο της.

Είναι κτισμένος στην περιοχή όπου τα Λεύκτρα κατά τον Πausανία, πάνω σε ένα λόφο, σε απόσταση 5 χιλιομέτρα από τα νερά του Μεσσηνιακού κόλπου. Βρίσκεται πάνω στο δρόμο που οδηγεί από την παραλιακή Στούπα στα διάφορα χωριά που είναι κτισμένα σ' αυτή την πλαγιά του Ταύγετου. Κατά την ανηφορική διαδρομή, αφήνοντας πίσω μας τη Στούπα, το πρώτο χωριό που συναντάμε είναι το Νεοχώρι κατέστη συνέχεια ο Πύργος. Το χωριό από το Δημόσιο δρόμο έχει δύο εισόδους. Φυσικό παρατηρητήριο η θέση του. Από τη Δυτική πλατεία «Παλιόπυργα» απολαμβάνει κανείς την Ανατολική ακτή του Μεσσηνιακού κόλπου

και τα παραθαλάσσια χωριά τοποθεσίες, Άγιο Δημήτριο, Άγιο Νικόλαο, Στούπα, Καλόγρια Λεύκτρο. Από τις άλλες πλευρές το χωριό έχει θέα προς το Κοτρώνι, Πηγή (παλ. Λοζνά), άνω και κάτω Ρίγκλια, Ελαιοχώριο, Πλάτσα.

Η ιστορία του Πύργου, από τα στοιχεία που υπάρχουν, αρχίζει το 1565 μ.Χ. περίπου. Την εποχή αυτή φθάνει στην περιοχή Σκαφίδι η πρώτη οικογένεια με το όνομα Μανολίτση ή Μάνος. Η οικογένεια αυτή προερχόταν από την Κων/πολη, όπου ακόμα υπάρχει το όνομα Μάνος, κατ' άλλους από τα παράλια της Β. Ηπείρου. Το σίγουρο είναι ότι στο μέρος μας ήρθε από τα χωριά Νομιστή και Κουτήφαρη. Στην αρχή εγκαταστάθηκαν στο Μαύρο Σπήλαιο. Το σπήλαιο είναι μεγάλο και σημάδια που υπάρχουν ακόμα μαρτυρούν ότι έζησαν εκεί άνθρωποι (διαρρύθμιση χώρου). Η επιλογή του σπηλαίου δεν ήταν τυχαία, γιατί κοντά σ' αυτό υπάρχει άλλο μικρότερο με μια μικροπηγή (σκαφίδι), από εκεί και η ονομασία της περιοχής. Από τις πρώτες εργασίες της οικογένειας ήταν η κατασκευή της εκκλησούλας του 'Αη Δημήτρη, που διατηρείται μέχρι σήμερα αφού αναστηλώθηκε.

Η περιοχή του χωριού ανήκε στη Μηλιά (το αρχαιότερο χωριό της περιοχής). Έτσι άρχισαν διάφορες προστριβές, γιατί κάτοικοι που έρχονταν από τη Μηλιά στα χωράφια που ήταν στη σημερινή τοποθεσία του χωριού, κατοίκους του Σκαφιδιού, πετώντας πέτρες απειλώντας, φωνάζοντας. Έτσι οι Σκαφιδιώτες (οι από κάτω όπως τους έλεγαν) αναγκάστηκαν να ανέβουν επάνω (στο λόφο). Δεν είναι εξακριβωμένο αν αυτή η μετακίνηση έγινε με τη βία ή με χρηματική ή άλλου είδους ανταλλαγή. Το σίγουρο είναι ότι έκτισαν τον πρώτο Πύργο στη θέση όπου η σημερινή πλατεία «Παλιόπυργας».

Ο πρώτος αυτός Πύργος έδωσε το όνομα στο χωριό. Η οικογένεια Μανολίτση ή Μάνος που εγκαταστάθηκε στον Πύργο, είχε πέντε παιδιά. Ήταν και τα πέντε αγόρια. Τον πρώτο γιο τον έλεγαν Γιάννη, αλλά επειδή είχε μεγάλο κεφάλι τον φώναζαν κεφάλια. Από αυτόν προήλθε η οικογένεια Κεφαλέα (επικράτησε το παρατσούκλι). Το δεύτερο γιο τον έλεγαν Πέτρο. Από αυτόν η

οικογένεια Πετρέα. Τον τρίτο έλεγαν Στρατή, απ' όπου η οικογένεια Στρατέα. Ο τέταρτος γιος άκουγε στο όνομα Ηλίας, αλλά επειδή ήταν ψηλός, μακρύς τον φώναζαν Μακρυλιά, απ' αυτόν η οικογένεια Μακρυαλέα. Τον τελευταίο γιο τον έλεγαν Σπύρο, αλλά επειδή ήταν βαρήκοος, τον φώναζαν Κουφό – Κουφάκο, απ' αυτόν η οικογένεια Κουφακέα. Ο Πύργος με πολιούχο τον Άη Γιώργη, Βυζαντινή εκκλησία, με όμορφες τοιχογραφίες (όσες βέβαια έχουν απομείνει από την αλόγιστη χρήση ασβέστη), έχει και άλλα εκκλησάκια ανάμεσα στα σπίτια, που μερικά μάλιστα δύσκολα διακρίνονται, γιατί είναι μικρά και σχεδόν όμοια με τα σπίτια, εξωτερικά. Τα εκκλησάκια είναι ο Άη Στράτηγας, ο Άη Σπυρίδωνας, η Κοίμηση της Θεοτόκου (Παναγίτσα), τα Εισόδια της Θεοτόκου (με καμπαναριό Γοτθικού ρυθμού), ο Προφήτης Ηλίας, στην καρδιά του χωριού και όχι σε κάποιο λόφο ή βουνό όπως το θέλει η παράδοση.

ΡΙΓΚΛΙΑ : Αποτελεί Δημοτικό Διαμέρισμα του Δήμου Λεύκτρου, με τους οικισμούς Ελαιοχώρι, Άνω και Κάτω Ρίγκλια και βρίσκεται μετά τη Στούπα και αριστερά του δρόμου προς Αρεόπολη. Η περιοχή κατοικήθηκε περί το 1800 από τις οικογένειες των Γεννηματέων, Χρηστέων και Κυβελέων και το χωριό πήρε τη σημερινή του μορφή, μετά τη δημιουργία του Ι.Ν. της Παναγίας, από Ιερομόναχο που ήλθε από το Άγιο Όρος. Οι τρεις οικισμοί είναι κτισμένοι σε μια στενή λωρίδα γης ανάμεσα σε δύο χειμάρρους που ξεκινούν από τα βουνά της Μηλέας και καταλήγουν στην όμορφη αμμουδιά Πανταζί. Στα Ρίγκλια συναντάμε το ναό του Αγίου Γεωργίου με αξιόλογο καμπαναριό, την Αγία Παρασκευή σε σπήλαιο με μικρό καμπαναριό, τους Αγίους Αποστόλους και το Σωτήρα, ενώ διατηρούνται ορισμένα προεπαναστατικά κτίσματα και δροσερές κρήνες. Τα Ρίγκλια αποτελούνται από 3 οικισμούς, τα Άνω Ρίγκλια, με 122 κατοίκους, Κάτω Ρίγκλια 39 κατοίκους και το Ελαιοχώριο (Ίζινα) με 28 κατοίκους. Πηγή : www.lefktro.gov.gr

ΣΑΪΔΟΝΑ : Η Σαϊδόνα είναι χωριό της Μεσσηνιακής Μάνης που απέχει 54 χλμ από την Καλαμάτα, 13 χλμ. από τη Στούπα, και είναι χτισμένο αμφιθεατρικά στους πρόποδες του Ταϋγέτου, σε υψόμετρο 600 μ περίπου στη ΝΔ πλευρά του όρους Σωτηρίτσα. Διοικητικά υπαγόταν στο Δήμο Λεύκτρου μέχρι και το 2010. Σήμερα ανήκει στο Δήμο Δυτικής Μανης ή έξω Μάνης ή Μεσσηνιακής Μάνης.

Οι πρώτοι κάτοικοι υπολογίζεται ότι εγκαταστάθηκαν στην περιοχή με την κατάληψη της Ελλάδας από τους Τούρκους. Αυτό αποδεικνύεται από ερείπια σπιτιών και κυρίως από την ύπαρξη δύο μοναστηριών. Το πρώτο χτίστηκε από το μοναχό Σαμουήλ που κατά την παράδοση είχε φύγει από την Κωνσταντινούπολη, γιορτάζει στις 15 Αυγούστου και είναι γνωστό ως Σαμουήλι. Το δεύτερο χτίστηκε την ίδια περίπου χρονική περίοδο, όπως φαίνεται από εικόνες και κειμήλια που σώζονται, γιορτάζει στις 8 Σεπτεμβρίου και λέγεται Βαϊδενίτσα. Το 1829 στην εκλογή αντιπροσώπου για τη Δ΄ Εθουσυνέλευση που έγινε στην Ανδρούβιστα υπήρχε εκπρόσωπος της Σαϊδόνας.

Το χωριό πήρε το όνομά του, κατά την επικρατέστερη άποψη, από την ομορφιά του τοπίου και από την ύπαρξη πολλών αηδονιών (Αϊδόνα- Σαν αϊδόνα-Σαϊδόνα). Οι Σαϊδονίτες, όπως αναφέρει η παράδοση αλλά και όπως φαίνεται από γραπτά κείμενα, ήταν προοδευτικοί άνθρωποι που αγωνίζονταν για το γενικό συμφέρον και συμμετείχαν σε όλους τους αγώνες του Ελληνικού Έθνους (Βαλκανικοί πόλεμοι, Μικρασιατική εκστρατεία, Εμφύλιος, Δικτατορία).

Αποκορύφωμα της συμμετοχής της Σαϊδόνας στους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες αποτελεί το έπος του 1940. Μάλιστα, κατά τη διάρκεια της αντίστασης, ένα από τα πρώτα χτυπήματα που δέχτηκαν οι εισβολείς του Μουσολίνι προέρχεται από το μικρό αυτό ορεινό χωριό (1942). Τα χρόνια που ακολούθησαν, οι Σαϊδονίτες συνέχισαν τον αγώνα από τις γραμμές του ΕΑΜ μέχρι και τη λήξη της κατοχής. Συγκυρίες όμως αρνητικές τους υποχρέωσαν να επιστρέψουν στα βουνά κατά τη διάρκεια του εμφυλίου.

Μετά τον εμφύλιο, οι Σαϊδονίτες επέστρεψαν στο χωριό τους και όταν η πολιτεία το 1984 αναγνώρισε την αντιστασιακή τους δράση ανήγειραν στη είσοδο του χωριού μνημείο για τα θύματα τους. Αργότερα στα ονόματα αυτά προστέθηκαν και τα ονόματα θυμάτων της ευρύτερης περιοχής και κάθε χρόνο, την Κυριακή πριν το Δεκαπενταύγουστο, τελείται στο χώρο αυτό μνημόσυνο.

ΣΒΙΝΑ ή ΠΛΑΤΑΝΟΣ : Η Σβίνα είναι ένας οικισμός του χωριού θαλάμαι της Μάνης. Στο σημείο αυτό βρέθηκαν αρχαία όπως ψευδόστομοι αμφορείς Μυκηναϊκής εποχής, λίθινες αξίνες και εργαλεία κλπ που μαρτυρούν ότι εκεί υπήρχε αρχαίος πολιτισμός.

ΣΕΚΟΥΡΙΑΝΙΚΑ: Τα Σεκιουριάνικα, είναι ένας από τους 4 οικισμούς που με την συνένωσή τους δημιούργησαν την πρώην κοινότητα Μηλέας που σήμερα είναι Δδ και υπάγεται στο Δήμο Δυτικής Μάνης.

ΣΤΟΥΠΑ : Η νεράϊδα της Μεσσηνιακής Μάνης. Η Στούπα είναι ένα νεόδμητο χωριουδάκι, που εξελίχθηκε πολύ γρήγορα σε ένα φημισμένο διεθνώς παραθαλάσσιο τουριστικό θέρετρο. Ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες, η περιοχή της Στούπας σφύζει από κόσμο και ζωντάνια.

Η προτίμηση από Ευρωπαίους της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης για τις διακοπές τους έχουν καταστήσει τη Στούπα ένα από τους καλύτερους, αν όχι τον καλύτερο, τουριστικό προορισμό. Οι δυο γραφικές, ρηχές, αμμώδεις και οργανωμένες παραλίες με τα διαυγέστατα νερά, έλκουν επισκέπτες απ όλα τα μέρη του κόσμου. Η ποικιλία του τοπίου μοναδική. Κοσμήματα , αληθινά δώρα της φύσης , τα ποταμάκια, οι γλυφάδες , οι απίθανες σπηλιές, τα λιμανάκια. τα νησάκια και ο λόφος του Κάστρου. Οι εξορμήσεις στην ευρύτερη περιοχή προσφέρουν δυνατές συγκινήσεις . Εστιατόρια, ταβέρνες και καφέ μπαρ στην παραλία καλύπτουν γαστρονομικά όλα τα γούστα.

Ιδιαίτέρως το πανέμορφο ακρογιάλι της Καλογριάς έχει γίνει γνωστό στα πέρατα του κόσμου διότι το 1917 έζησαν εκεί ο

Καζαντζάκης και ο Ζορμπάς. Εκεί γνωρίστηκαν καλά, έδωσε η φιλία τους και ο διάσημος συγγραφέας εμπνεύστηκε το μοναδικό αριστούργημα Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά.

Οι πρώτοι κάτοικοι της Στούπας προέρχονταν από το Λεύκτρο, ένα μικρό χωριό, που βρίσκεται λίγο πιο ορεινά, σε πολύ κοντινή απόσταση. Στη Στούπα έζησαν ο Νίκος Καζαντζάκης και ο Αλέξης Ζορμπάς. Δούλευαν στα εγκαταλελειμμένα σήμερα ορυχεία της Πραστοβάς στο Νέο Προάστιο, όπου και γνωρίστηκαν. Εδώ εμπνεύστηκε και έγραψε ο μεγάλος συγγραφέας το μοναδικό αριστούργημα «Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά».

ΣΩΜΑΤΙΑΝΑ: Μικρός οικισμός της πρώην κοινότητας Θαλαμών, που στη συνέχεια εντάχθηκε στο Δήμο Λεύκτρο και σήμερα ανήκει στο Δήμο Δυτικής Μάνης. Μαζί με τον Πλάτανο δημιούργησαν την πρώην κοινότητα Θαλαμών

ΤΟΥΜΠΙΑ : Μικρός οικισμός του Κάμπου την έδρα του πρώην Δήμου Αβίας, του σημερινού Δήμου Δυτικής Μάνης. Ο οικισμός έχει 4 κατοίκους.

ΤΡΑΧΗΛΑ : Το όνομά της το πήρε από το σχήμα του κάβου που βρίσκεται δίπλα της και έχει σχήμα τραχήλου. Πρωτοαναφέρεται σε ένα έγγραφο του 1700 ,ότι απ αυτή επιβιβάστηκε ένα μέρος από τους Μανιάτες που πήγαν στην Κορσική , ύστερα από σύγκρουση στο Οίτυλο με τον Λυμπεράκη Γερακάρη. Σήμερα κατοικείται κυρίως από συνταξιούχους και το Καλοκαίρι προσθέτονται και οι μετανάστες που επιστρέφουν στην γενέτειρά τους.

Σημείο αναφοράς για τον τόπο αυτό είναι το τριώροφο σπήλαιο Καταφύγγι με μεγάλοπρεπο στολισμό και τεράστιες κολώνες από σταλαγματικό υλικό. Υπάρχουν ευρήματα που μαρτυρούν ότι το σπήλαιο κατοικείτο. Η εξερεύνησή του έγινε από τον Γιάννη και την Άννα Πετρόχειλου.

Ιδιαίτερη κίνηση έχει το χωριό το βράδυ της Κυριακής του Πάσχα που γίνεται με φαντασμαγορικό τρόπο το κάψιμο του

Ιούδα στο τοπικό πανηγύρι του Αη Γιαννιού το Σεπτέμβριο.

ΤΣΕΡΙΑ : Βρίσκονται στο μεγαλύτερο υψόμετρο (600- 750 μ.) από τα κατοικήσιμα χωριά της Μάνης και αποτελούνται από 6 οικισμούς ,τα Τσέρια, τα Γιατρέϊκα, τον Ζαχαριά, το Καταφύγγιο, το Πεδινό και το Λεπτίνι. Στο σύνολό τους κατοικού 190 άτομα μόνομα. Επικρατέστερη εκδοχή για την ονομασία είναι ότι προέρχεται από τα τσεράτσια ,δηλαδή τα ξυλοκέρατα, που αφθονούν εκεί. Ήταν κέντρο φημισμένων πετρομαστόρων γι αυτό και τα σπίτια εδώ είναι αληθινά μνημεία. Εντυπωσιακή είναι η κυκλική διάταξη των οικισμών για να ελέγχεται η πρόσβαση στην περιοχή και για να είναι εύκολη η διαφυγή σε περίπτωση επίθεσης. Μεγάλη ήταν η συμβολή των Τσεριωτών στον αγώνα για την απελευθέρωση από τους Τούρκους. Μελανό σημείο του χωριού αυτού, ήταν η δολοφονία του κορυφαίου κλεφταρματωλού Ζαχαρία Μπαρμπιτσιώτη στον Πύργο του κουμπάρου του Κουγέα. Σήμερα διασώζεται ο Πύργος και έξω βρίσκεται η προτομή του ήρωα. Η λέξη Τσέρια είναι Σλάβικη και σημαίνει «συνοικισμοί»

ΤΣΕΡΙΑ ΑΝΩ : (υψόμετρο 700-750 μέτρα) Είναι ο μεγαλύτερος συνοικισμός με 52 μόνιμους κατοίκους σήμερα. Στο σπίτι του Ευστρατίου Ευαγ. Τζαννετέα αναγράφεται η χρονολογία κτισίματος του 1826.

ΦΑΓΡΙΑΝΙΚΑ : Βρίσκονται στη δυτική πλευρά της οροσειράς του Ταϋγέτου σε υψόμετρο 550 μέτρων και μεταξύ βουνών, στην κορυφή των οποίων και ακριβώς πάνω από το χωριό, είναι κτισμένη σε ένα μικρό οροπέδιο, σε υψόμετρο 1000 μ. η Μονή της «Παναγίας της Γιάτρισσας». Το πότε ακριβώς χτίστηκε, είναι άγνωστο. Κατά την παράδοση, στους αρχαίους χρόνους στην τοποθεσία αυτή, υπήρχε ναός της θεάς Αθηνάς διακονούμενος από πολλούς ιερείς.

Ένας από αυτούς, ο Βρασίδης, το 382 μ.Χ. επισκέφθηκε την εκχριστιανισθείσα – εν τω μεταξύ – Πάτρα, όπου κατηχήθηκε

στον Χριστιανισμό και μετονομάστηκε Βιτάλιος. Όταν επέστρεψε, μύησε και τους άλλους ιερείς στον χριστιανισμό και από κοινού, κήρυξαν στα γύρω χωριά τη Χριστιανική θρησκεία, αφιέρωσαν δε τον ναό στη Γένεση της Παναγίας που γιορτάζεται στις 8 του Σεπτέμβρη. Τα Φαγκκριάνικα αποτελούσαν το μέσον μιας εκ των διαδρομών της Αρχαίας Σπάρτης προς τα Μεσσηνιακά παράλια και ήταν βασικός σταθμός ανάπαυλας της διήμερης πορείας που ακολουθούσαν οι ταξιδιώτες.

Τα Φαγκκριάνικα μέχρι το 1937, ως Κοινότητα του τέως Δήμου Λεύκτρου, ανήκαν στο Νομό Λακωνίας. Έκτοτε οι τρεις τέως Δήμοι Λεύκτρου, Καρδαμύλης και Αβίας μεταφέρθηκαν, διοικητικώς, στο Νομό Μεσσηνίας (Α.Ν. 1026/24-12-1937). Εκκλησιαστικώς, όμως, εξακολουθεί να υπάγεται στην Ιερά Μητρόπολη Γυθείου και Οιτύλου. Τα Φαγκκριάνικα γεωγραφικά αποτελούν περιοχή της Έξω Μάνης, η οποία αρχίζει από το Οίτυλο και φθάνει μέχρι τη Βέργα του Αλμυρού (2 χλμ. πριν από την Καλαμάτα). Το διαχωριστικό αυτό καθορισμό αναφέρει ο ποιητής Νικήτας Νηφάκης στην έμμετρη ιστορία του για τη Μάνη:

**«Το μέρος τ' ανατολικό λέγεται Κάτω Μάνη
τα άλλα δύο τα δυτικά Έξω και Μέσα Μάνη».**

Το Υπουργείο Πολιτισμού έχει χαρακτηρίσει ως Ιστορικά Διατηρητέα Μνημεία τα εξής: Ιερό Ναό Αγίου Γεωργίου, Ιερό Ναό Αγίου Ιωάννου, Ιερό Ναό Κοιμήσεως Θεοτόκου, Ιερό Ναό Μεταμόρφωσης Σωτήρος, Ιερό Ναό Αγίου Γεωργίου, Ιερό Ναό Ζωοδόχου Πηγής, Ιερό Ναό Αγίου Ιωάννου, Ιερό Ναό Κοίμησης Θεοτόκου, Ιερό Ναό Αγίου Γεωργίου, Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου και τον Ιερό Ναό Αϊ Στρατηγού.

ΧΑΡΑΥΓΗ ή ΤΡΙΚΟΤΣΟΒΑ: Οικισμός της πρώην κοινότητας Σωτηριάνικων, του πρώην Δήμου Αβίας που σήμερα ανήκει στο Δήμο Δυτικής Μάνης. Χαρακτηριστικό του οικισμού ο Πύργος Καπετανάκη.

ΧΩΡΑ: Ο οικισμός αυτός μαζί με το Νίκοβο και την Πρίπιτσα απετέλεσαν την πρώην κοινότητα Εξωχωρίου Καρδαμύλης του πρώην Δήμου Λεύκτρου του σημερινού Δήμου Δυτικής Μάνης. Μάλιστα η Χώρα αποτελούσε το κέντρο της Ανδρούβιτσας όπως λεγόταν το Εξωχώρι.